

DE INTELLEKTUELLA I POLITIKEN

Av professor *GUNNAR HECKSCHER*

Den föreliggande uppsatsen återger ett föredrag, som professor Gunnar Heckscher höll i april detta år vid en av University of Texas anordnad konferens över ämnet "The role of the intellectual in politics". Den svenska versionen publiceras i Sv. T. med tillstånd av nämnda universitet, som alltjämt äger copyright.

heterna och de egna åsikterna.

Inte minst av den anledningen blir valet av slutsatser till mycket stor del en fråga om från vilken sida man vill se sakerna. Den efterföljande framställningen kan således inte göra anspråk på någon som helst vetenskaplig säkerhet, utan den betingas av de särskilda utgångspunkter man har, när man som jag är både aktiv politiker och statsvetenskapsman. Det kan bara bli fråga om ett slags essäistisk skiss, några grundläggande definitioner, några av de problem som för mig framstår som viktigast och i viss utsträckning — särskilt i senare delen av uppsatsen — några mera personliga, subjektiva resonemang.

Vem är intellektuell?

Om vem är det vi egentligen talar? Eller rättare sagt: vilka kategorier betraktas i förevarande sammanhang som tillhörande gruppen intellektuella? Skall man begagna en vid definition eller en mera begränsad? Innan man svarar på sådana frågor torde det vara nyttigt att erinra sig vissa bestämda grupper av "intellektuella", som erfarenhetsmässigt har visat sig äga be-

Frågan om de intellektuellas ställning i politiken tillhör i hög grad den politiska sociologiens område. Men i motsats mot vad som är fallet med de flesta andra sociologiska problem låter den sig knappast i någon större utsträckning behandlas med kvantitativa metoder. Det viktiga är egentligen inte att veta hur många intellektuella som under en viss period sysslar med klart politiska uppgifter, utan i stället deras verkliga inflytande på de politiska avgörandena. Vidare är det ett problem där det är nästan omöjligt att undgå att påverkas av subjektiva värderingar och där tänkandet framför allt måste bygga på den egna miljön, de egna erfaren-

tydelse i det politiska livet vid olika tider och i olika samhällen.

Under medeltiden var frågan tämligen enkel. Då fanns det egentligen inga andra intellektuella än de som tillhörde prästerskapet. Det var inte bara kyrkan som sådan som utövade stort politiskt inflytande, utan många av dess ledande män fick ta på sig rent världsliga uppgifter av allra största betydelse. Förklaringen är icke svår att finna. Det lär finnas ett svenskt rådsprotokoll från 1400-talet, där vissa uppgifter tilldelas "dem av rådet som läsa kunna". Nu var ju visserligen Sverige på den tiden ett tämligen underutvecklat land, men går man ett eller annat hundratal år tillbaka i tiden torde den situation, som rådsprotokollet uttrycker, ha varit karakteristisk för större delen av Europa. Den givna definitionen innefattade på det hela taget endast ett antal biskopar och abboter; övriga rådsmedlemmar kunde inte läsa. I själva verket var det därför att kyrkan ensam tillhandahöll verklig intellektuell utbildning som dess företrädare kunde utöva så mycket politiskt inflytande. Den typ av politiker, som idag representeras av ärkebiskop Makarios på Cypern, var i medeltidens Sverige rikligt företrädd genom sådana herrar som Jöns Bengtsson Oxenstierna, Jakob Ulfson och Gustaf Trolle. Och på andra håll i Europa var läget ungefär detsamma.

I nutiden har kyrkan i många

länder alltjämt ett betydande politiskt inflytande. Det gäller kyrkan som sådan och beror på religionens makt över sinnena. Däremot är det icke lätt att peka på några konkurrenter till ärkebiskop Makarios, när det gäller företrädare för den dubbla uppgiften att vara både politisk och religiös folkledare. Intresset måste därför främst riktas på andra grupper.

I ett stort antal västerländska stater har advokaterna varit eller är alltjämt den dominerande yrkesgruppen bland politikerna. Så är alltjämt fallet i Förenta Staterna, och så var det åtminstone fram till 1958 i Frankrike. Också i Storbritannien var juridisk utbildning länge den vanligaste vägen till underhuset, och detsamma torde gälla flertalet andra länder i det brittiska samväldet. Sverige utgör i själva verket ett undantag i detta hänseende. Också i Danmark och Norge spelar advokaterna mycket större roll än hos oss.

Läkaryrket var på sin tid starkt representerat i fransk politik. Det torde inte finnas många andra exempel på att detta varit särskilt vanligt, men å andra sidan visar bl. a. engelska erfarenheter att läkaren har en särskild förmåga att inge förtroende hos allmänheten även när han uppträder i politiska sammanhang. Det är egentligen förvånande att hans möjligheter i det hänseendet inte har utnyttjats mera än vad som skett.

Ett annat yrke, som vid vissa

tider och i vissa länder varit politiskt mycket betydelsefullt, är det militära. Inte bara i stater som nyss genomgått en revolution utan också i andra länder med färsk krigserfarenheter ger militärt rykte en god grund för den som vill vinna politisk prestige. I många sammanhang har också officerskårerna som sådana kommit att utöva betydande politisk makt, såsom fallet exempelvis var i Frankrike under tiden närmast före general de Gaulles makttillträde. Det är vidare uppenbart att officersyrket i de flesta länder är ett intellektuellt yrke och att officerarnas politiska inflytande beror inte bara på "glamour" utan också på att de förvärvat förmågan att tänka strategiskt — vilket naturligtvis i hög grad innefattar också politiskt tänkande.

Studentopinionen har också vid vissa tider och på sina håll varit politiskt betydelsefull. Så är fallet i många samtida stater. För Sveriges del finns det kanske framför allt skäl att komma ihåg universitetsstudenternas roll i 1800-talets skandinavism. Att själva den skandinavistiska rörelsen misslyckades har i det här sammanhanget mindre betydelse. Klart var under alla förhållanden att den gav uttryck för en studentopinion, som i många hänseenden framträdde som om den varit en allmän folkopinion.

I de flesta länder har journalisterna huvudsakligen hållit sig till det inflytande de kunnat utnyttja genom sina tidningar utan att själ-

va överskrida tröskeln till det parlamentariska livet. Härvidlag är Sverige ett undantag. Det har alltid funnits ett betydande antal aktiva tidningsmän i den svenska riksdagen, och många av våra ledande politiker har haft och har mer eller mindre betydande tidningsmannaserfarenhet bakom sig. I själva verket kan man nästan säga att journalisterna i vårt land spelat ungefär samma roll som advokaterna på andra håll.

En mycket speciell, påtagligt intellektuell grupp utgörs av ämbetsmän i allmän tjänst. I de flesta länder är det konstitutionellt omöjligt att förena ämbetsmannabefattningar med medlemskap i parlamentet. Denna grundsats kommer från Storbritannien, där den infördes främst som ett led i strävandena att göra slut på 1700-talets korrupktion. Undantagen från denna regel finns egentligen i de nordiska länderna, där det fortfarande är möjligt för en ämbetsman att sitta i riksdagen, till och med om den parlamentariska funktionen sätter honom i motsatsförhållande till det statsråd, som företräder hans förvaltningsgren. Att denna praxis ibland medfört betydande svårigheter kan icke bestridas, och det blir alltmera ovanligt att de parlamentariska och administrativa uppgifterna förenas, även om fylkesmannen i Akershus ännu så länge är oppositionsledare i det norska stortinget. Men å andra sidan kan ämbetsmännen utöva stort

politiskt inflytande också utan att ha någon parlamentarisk ställning. I själva verket kan man fråga sig om inte deras politiska inflytande är större när de stannar utanför parlamenten. Åtminstone i länder där det då och då förekommer regeringsskiftet har få ministrar tillräcklig kännedom om alla detaljer i sin förvaltningsgren för att kunna undgå inflytande från sina egna ämbetsmäns åsikter, i den mån dessa är bestämda och presenteras med den rätta kombinationen av skicklighet och anspråkslöshet.

Slutligen tänker vi naturligtvis också på universitetslärarna. Hur liten den gruppen än är, är dess ställning dock intressant när det gäller att belysa de allmänna problemen. Redan 1848 fick den första, mindre framgångsrika gemensamma tyska riksdagen öknamnet "Das Professorenparlament". Idag räcker det att nämna sådana namn som Ludwig Erhard och Carlo Schmid för att klargöra att politiskt ledarskap i det fria Tyskland alltjämt till stor del ligger i akademikernas händer. I viss utsträckning har detsamma gällt om de nordiska länderna, kanske särskilt om Finland, där K. J. Ståhlberg var republikens president och Ragnar Furuholm under lång tid ledare för svenska folkpartiet. I Storbritannien åter har det inflytande, som utövas av universitetslärare — "dons" — av olika kategorier starkt vuxit under efterkrigstiden. Och till och med i Förenta Staterna

var Woodrow Wilson president i åtta år, medan Paul Douglas idag är en inflytelserik senator och varit nämnd som presidentkandidat.

Det är sålunda påtagligt att många grupper med akademisk eller eljest intellektuell utbildning utövar stort politiskt inflytande så gott som överallt i världen. Mot den bakgrunden kan man återkomma till frågan om hur begreppet "intellektuella" i förevarande sammanhang skall bestämmas. Självfallet kan det inte vara fråga om någon allmängiltig definition, men däremot finns det skäl att klara begreppet inför den följande framställningen.

För min del innefattar jag under begreppet alla, som genom yrkesutbildning och/eller yrkesmässig erfarenhet haft anledning att studera politiken som sådan eller något eller flera av de huvudsakliga områden till vilka politikens sakfrågor hör. Detta betyder att man innefattar dem som haft förmånen av formlig intellektuell utbildning, oavsett om de förvärvat någon verklig intelligent förståelse när det gäller de politiska problemen. Å andra sidan utesluter bestämningen ett stort antal personer, som kan ha förvärvat en sådan intelligent förståelse, fastän de vunnit den uteslutande genom praktisk politisk erfarenhet och icke dessförinnan särskilt utbildat sig för ändamålet. Bestämningen bör emellertid kunna ha sitt värde under förutsättning att den yrkesmässiga

utbildning eller erfarenhet det är fråga om varit inriktad på att utveckla förmågan av kritisk analys, så att den kan tillämpas på något eller några bestämda problemkomplex som aktualiseras vid maktutövningen i moderna samhällen.

Olikhet mellan samhällen

Med utgångspunkt från en sådan bestämning kan man övergå till en annan, lika viktig fråga. Det är den som gäller olikheterna mellan olika slags samhällen i fråga om de intellektuellas ställning och uppgifter.

Den mest påtagliga skillnaden finns mellan utvecklade och underutvecklade länder. Det är nämligen påtagligt att de intellektuellas roll i hög grad påverkas av i vilken utsträckning intellektuella färdigheter är spridda bland de *icke*-intellektuella. Eller, för att uttrycka det mera konkret: där "mannen på gatan" (eller i byn) är åtminstone någorlunda i stånd att bemästra de politiska problemens intellektuella sida, där han har förmågan att läsa inte bara tidningar utan också böcker, där behöver han mycket mindre hjälp av de intellektuella än vad som eljest är fallet. Vi får därvid inte dölja för oss att det finns åtskilliga folk i världen där förhållandena i detta hänseende alltjämt är ungefär likartade med dem som rådde i medeltidens Europa. Där den allmänna utbildningsnivån är låg växer sålunda den yrkesmässigt

intellektuella befolkningsgruppens roll i proportion till de växande komplikationer, som inträder för samhället i fråga.

I högt utvecklade västerländska samhällen kan de som är "intelligenta utan att vara intellektuella", exempelvis inom bondebefolkningen, fackföreningsrörelsen o. s. v., framgångsrikt konkurrera på det politiska området. Deras inställning färgas ofta av djup misstro mot de yrkesmässigt intellektuella. I underutvecklade samhällen kan däremot de som är "intellektuella utan att vara intelligenta" utöva ett inflytande som vida överstiger deras egentliga förmåga.

Men skillnaden gäller inte bara utvecklade och underutvecklade samhällen. Det finns också en skillnad mellan stater som nyss vunnit sitt oberoende och sådana som har en mera fast politisk tradition. Man måste komma ihåg, att det ingalunda är säkert att nybildade stater bygger på en underutvecklad samhällsstruktur. Från mellankrigstiden kan man nämna Polens, Tjeckoslovakiens, Finlands och de baltiska staternas exempel. Det visade sig där att även om den nya staten vilade på en tämligen väl utvecklad samhällsordning ledde likväl själva det förhållandet att den utgjorde en ny politisk enhet till att man i större grad var hänvisad till de intellektuella när det gällde att fylla de många ledande ställningar som plötsligt uppstod.

Också om man begränsar sig till

stater med en fast konstitutionell byggnad, grundade på ett väl utvecklat samhälle, finner man alltså jämt betydande olikheter. Detta beror till stor del på nationella traditioner. Låt oss återigen tänka på prästerskapets roll i de europeiska länderna för några hundra år sedan! Att bli präst eller "klerk" var den enkle mannens väg till en erkänd ställning i samhället. Återigen kan man nämna ärkebiskop Makarios som belysande exempel på ett läge som eljest är tämligen ovanligt i Europa nu för tiden. Likväl skapade själva det historiska faktum som utgjordes av "klerkernas" roll så gott som överallt en tradition av aktning för de intellektuella och en vana att anförtro dem viktiga samhällsfunktioner. Intet europeiskt land har brutit med denna tradition, också om den kanske förblivit särskilt stark i Tyskland.

Som motpol brukar vi tala om Förenta Staterna. Den amerikanska allmänheten är traditionellt mycket misstänksam mot "egg-heads". Detta gällde under pionjärtiden, men det gäller också idag. Jag tänker i detta sammanhang ofta på min kollega statskunskapsprofessorn Charles Merriam, som kandiderade till befattningen som mayor i Chicago. Hans motkandidat, som egentligen inte hade några kvalifikationer alls, lyckades vinna valet genom att alltid beteckna Merriam som "the Prof". Väljarna i Chicago föredrog uppenbarligen praktiskt

taget vem som helst under förutsättning att han inte var professor. Å andra sidan har denna tendens inte ens i Förenta Staterna alltid haft avgörande betydelse, såsom framgår bl. a. av Woodrow Wilsons helt motsatta erfarenhet.

Det förefaller troligt att den nämnda amerikanska inställningen är på väg att modifieras för närvarande. Å andra sidan börjar den antagligen samtidigt att öva inflytande på en betydande del av den europeiska opinionen. Skillnaderna på båda sidor om Atlanten är sålunda i avtagande, men de har långt ifrån försvunnit. I Tyskland är "Herr Professor" alltså en hederstitel och inte — som i Chicago — ett skällsord i politiken, och varannan tysk politiker är vad som i Förenta Staterna skulle betecknas som "egg-head". Dessutom kan man återigen erinra om det brittiska exemplet. I själva verket består ju vad man i England kallar "the Establishment" till sin huvuddel av vad amerikanerna skulle kalla intellektuella, ehuru med det tilläggs villkoret att vederbörande skall ha förvärvat sin utbildning vid de "rätta" skolorna och universitetet.

De intellektuellas funktion

Om man sålunda antar att de intellektuella spelar en roll i det politiska livet i praktiskt taget alla samhällen kommer man till nästa fråga. Vad är i verkligheten deras funktion, och vad bör den vara?

Bör de ha möjlighet att spela en politiskt ledande roll, skall de vara tänkare som utpekar en väg långt bortom den man har att följa inom den nära framtiden, eller skall de framför allt göra sig gällande som experter, som ställer sina kunskaper till förfogande åt dem som är aktivt sysselsatta med att träffa politiska avgöranden?

Det får väl antas vara en tämligen godtagen sats att politik är en fråga om makt och att den politiska vetenskapens uppgift är att studera olika sätt att utöva makt. Men det finns också en annan fråga som inte alldeles saknar betydelse, nämligen *i vilket syfte* politisk makt eftersträvas. En populär uppfattning är att politikerna egentligen syftar till att öka sin personliga prestige. Detta är förmodligen alltså rätt i viss utsträckning, såsom det uppenbarligen var på 1700-talet i både Storbritannien och Sverige. Ett annat syfte av erkänd betydelse är gruppintresset; organiserade eller formlösa grupper försöker genom sina representanter eller genom försiktig utpressning förmå de politiska myndigheterna att handla enligt deras önskningsar, rimligtvis i medlemmarnas ekonomiska eller andra intressen. Slutligen har man att tänka på Edmund Burkes definition på ett parti, som indirekt innefattar en bestämd syn på politiken. Ett parti, menar Edmund Burke, är en grupp människor som förenat sig för att främja det allmänna intresset i enlighet

med vissa grundsatser om vilka de är överens.

Till större eller mindre del kommer alla dessa syften uppenbarligen in i bilden, men det finns betydande åsiktsskillnader i fråga om deras inbördes vikt och betydelse. Lika uppenbart är att åsikterna om de intellektuellas roll i politiken växlar i enlighet härmed.

Det moderna samhällets utveckling gör det alltmera nödvändigt att utnyttja experter för att få fram de grundläggande fakta som är nödvändiga som underlag för politiska beslut. Även beslutens verkställighet överlämnas i stor utsträckning åt experterna. Dessas specialkunskaper utnyttjas exempelvis varje gång en ämbetsman skaffar fram grundläggande fakta åt sin politiske chef. Å andra sidan blir det mer och mer uppenbart att politikerna också måste ha betydande självständig kännedom om fakta, om de skall kunna vara någonting annat än verktyg åt sina egna ämbetsmän. Under krigsåren växte de intellektuellas roll i flertalet länder. På det ena eller andra sättet befanns de utöva oerhörd makt, ofta med stor framgång. Man kan säga att Franklin Roosevelts och John F. Kennedys "hjärntruster" på sätt och vis utgjorde försök att tillämpa dessa metoder från krigsperioderna även under fredliga förhållanden. Huruvida metoden var framgångsrik eller ej är något varom meningarna torde vara tämligen delade. Man bör emellertid

också komma ihåg att specialkunskaper i stor utsträckning förvärfvas av människor som aldrig fått någon formelig intellektuell utbildning. Verkliga kroppsarbetare som Ernest Bevin i England har varit framgångsrika, mycket oberoende och mycket kunniga regeringsmedlemmar. Ett annat viktigt faktum är att i Europa — till skillnad från vad som är fallet i Förenta Staterna — fackföreningsledare så gott som undantagslöst är människor som själva vuxit fram ur arbetarrörelsen och som fått föga eller ingen utbildning. Mycket ofta kan ledare av den typen efter någon tid förvärva fullt ut lika mycket kunskaper och insikt som experterna och förvisa de senare till tämligen underordnade uppgifter.

Ideologerna har naturligtvis så gott som utan undantag varit intellektuella. Åtskilliga av dem misslyckades i sin livstid med att utöva verklig makt men blev på längre sikt både mäktigare och mera betydelsefulla än samtida med en erkänd position i den politiskt ledande eliten. Edmund Burke och Karl Marx är exempel på detta slags intellektuella. Men det finns också andra. På den motsatta sidan kan man nämna Lenin och Masaryk, som förenade de båda uppgifterna som ideologer och stora politiska ledare. Även samtiden torde komma att uppvisa exempel på båda typerna.

Svårigheterna när det gäller att skilja mellan olika uppgifter för

de intellektuella kan kanske bäst belysas om man nämner ett par exempel. På ena sidan har man personer av typen Dean Acheson, som började som rena experter men så småningom aspirerade på att betraktas som statsmän. Å andra sidan har man universitetsstudenterna och deras organisationer, som ibland har svårt att bestämma om de skall begränsa sin verksamhet till den egna utbildningen och dithörande "studentproblem" eller ta en mera aktiv del i den politiska utvecklingen och de politiska stridsfrågorna. Just nu har denna fråga för dem särskild aktualitet i de nya länderna, men den är inte okänd på annat håll heller. Sålunda tar många studenter och studentorganisationer livlig del i försöken att lösa Förenta Staternas rasproblem. Detta är uppenbarligen av ideologiska skäl. Den omedelbara orsaken är en känsla av ansvar. Ideologisk övertygelse likväl som expertens sakkunskap skapar en önskan att direkt påverka den samhällsliga utvecklingen oberoende av följderna för var och en personligen av att på detta sätt själv gå över till det politiska handlingsområdet.

Skall man försöka få någon ordning på dessa sinsemellan föga överensstämmande iakttagelser tycks den enda möjliga slutsatsen bli, att de intellektuellas roll till stor del beror på vilken inställning till politiken som är förhärskande och som kan betraktas som godtag-

bar. Är politiken bara en fråga om "vem får vad när och hur", eller skall den ses ur en vidare synpunkt? Om man fortfarande betraktar ideologiernas roll som betydande i de politiska partierna och följaktligen också i politiken som helhet, då finns det större behov av intellektuella där själva de politiska avgörandena skall träffas. Utgår man å andra sidan från att det i huvudsak råder enighet när det gäller grundläggande ideologiska ståndpunkter och betraktar politiska frågor som spörsmål av väsentligen teknisk natur — ja, då behövs de intellektuella egentligen mest som experter, kanske också för att på ett oskadligt sätt reflektera över det förflutnas och framtidens ideologier.

För min del vägrar jag att godta det senare antagandet. Jag tror inte på att ideologiska konflikter är något som tillhör det förflutna. Inte heller är jag beredd att ge efter på kravet på intellektuell ärlighet — vilket innefattar något mera än bara personlig omutlighet och hederlighet — i politiken. Och jag är övertygad om att det endast är genom deltagande i själva de politiska avgörandena som den intellektuelle kan få möjlighet exempelvis att arbeta för bevarandet av sådana för samhället grundläggande principer som *pacta sunt servanda*, som eljest är på väg att bli glömda. Den intellektuelle som nöjer sig med att delta i en ideologisk debatt riskerar att ingen lyssnar på honom.

Den som nöjer sig med att vara expert riskerar att bli utnyttjad för syften som han djupt ogillar. I båda fallen blir resultatet därför ofta besvikelse och bitterhet.

Komplikationer

Men vare sig de intellektuella är framgångsrika eller ej vid fullgörandet av sina uppgifter möte de ändå en rad problem som är tämligen olika dem som gäller andra som uppträder på den politiska vädjobanan. Vare sig han är intelligent eller inte kan den intellektuelle sällan förbli okomplicerad, och komplikationerna för med sig bestämda och allvarliga risker.

De västerländska staternas styrelsesätt är den representativa demokratin, och vi betraktar detta som på det hela taget det bästa politiska system som hittills har uppfunnits. Men den intellektuelle är vanligen som person inte representativ. Den grundläggande skillnaden mellan hans inställning och hans väljares kan döljas, men den kan praktiskt taget aldrig avlägsnas. Plötsligt befinner han sig i ett läge, där hans inställning inte harmonierar med de egna meningssfrändernas.

Detta problem skärps ytterligare därigenom att i många samtida samhällen finns en tendens till vad som skulle kunna betecknas som av jämlikhetskravet betingad anti-intellektualism. Det finns i själva verket många människor som betraktar vanan att tänka nästan som

en last. Är det inte så, menar de, att en hederlig medborgare inte behöver någonting annat än sin instinkt för att skilja mellan vad som är rätt och vad som är fel? Och visar inte den, som håller på analys och omsorgsfullt registrerar nyansskillnader, därigenom att det är något fel med hans instinkt och således också med hans hederlighet?

Vi har sagt att förmågan av kritisk analys är ett karakteristiskt drag hos den intellektuelle. Den kan vara utomordentligt nyttig, men den kan också skapa förakt för den politiska verkligheten. Det händer ibland att den intellektuelles kritiska inställning gör honom ovillig att se frågorna ur synpunkten av de avgöranden som skall träffas och sålunda gör honom ansvarslös. Denna inställning är särskilt vanlig, och kanske också minst farlig, bland sådana intellektuella som begränsar sin politiska verksamhet till att delta i den offentliga debatten, i pressen och annorstädes.

Vanan att analysera problemen drar också andra svårigheter med sig. Den intellektuelle misstänks ofta för att tillhöra vad man ibland kallar "Kerensky-typen", som håller på att resonera fram och tillbaka ända tills det blir för sent att handla. Otivelaktigt ligger det ibland ett betydande sanningselement i denna anklagelse. Men också när den framförs utan verklig grund är den ägnad att skapa förakt för de intellektuellas verksam-

het i det politiska livet, där avgöranden alltid måste träffas och ofta måste träffas mycket snabbt.

Med dessa problem sammanhänger också ett annat. Det brukar ofta sägas att det i politiken inte är nog att ha rätt; man måste också ha rätt vid rätt tidpunkt. En fara för de intellektuella är att de kan ha rätt "för tidigt". Därför att de är vana vid att analysera, därför att de ser problemen på lång sikt, kan deras tankar ibland ha kommit betydligt längre än till vad som ännu hunnit bli aktuellt och därför förefalla helt verklighetsfrämmande.

Det är uppenbart att politiken har en viss dragningskraft, ofta stark dragningskraft på den intellektuelle. Men vilket pris är han villig att betala för att tillfredsställa sin önskan? Detta kan vara en samvetsfråga. Förenklingar erfordras ständigt i det politiska arbetet. Hur långt kan den intellektuelle förväntas gå på vägen till det vulgära? Han kan komma att gå för långt — eller han kanske inte går tillräckligt långt. Det är inte lätt att finna den nödvändiga medelvägen mellan å ena sidan intellektuellt ohederliga schematiseringar och å andra sidan överdriven noggrannhet.

Sålunda anklagas den intellektuelle ideligen för att vara alltför "clever". I sin bok "La trahison des clercs" talar Julien Benda huvudsakligen om intellektuella med andra uppgifter än direkt deltagan-

de i politiken. Men oavsett detta låter sig knappast förnekas att det ligger en betydande sanning i hans påstående, att intellektuella både under mellankrigstiden och där- efter alltför ofta underlåtit att fullgöra vad man haft rätt att vänta av dem när det gäller moraliskt mod och beredvillighet att sätta sig till motvärn mot dagens makthavare. För att inte verka alltför speciell blir den intellektuelle ibland så cynisk att hans bidrag till de politiska avgörandena, vare sig han ger dem som expert eller som aktiv politiker, blir nästan värdelösa.

Naturligtvis finns det också andra egenheter i den intellektuelles utrustning, om man tänker på hans egenskap av politisk varelse. Somliga politiker verkar som om de alltjämt vore ordförande i en gymnasieförening. Andra är så fastlåsta vid sin ungdoms tankar att de inte märkt att de älskade gamla teorierna hänförde sig till ett helt annat samhälle än samtidens och i själva verket sedan länge ersatts av nya analyser och teorier. Några av dem

bekajas av den intoleranta allvetenhet som utmärkte gamla tiders professorer; och det finns andra som är benägna att dra sig tillbaka i ett skyddande skal av ironi. Det bör likväl konstateras att just dessa negativa drag visserligen ofta kan verka irriterande men i allmänhet inte behöver förhindra vederbörande från att uppnå högst betydande framgång.

Som en typiskt intellektuell i politiken måste jag sluta med ett frågetecken. Det finns intet definitivt svar på frågan vad som är den rätta uppgiften för de intellektuella i det politiska livet — eller om det finns ett sådant svar tycks det åtminstone vara omöjligt att bestämma. Vad man behövde för att nå klarhet skulle kanske vara en hel serie noggranna "case-studies" från olika länder och samhällstyper, avseende människor med olika personliga drag. Eller kanske det allra bästa skulle vara en serie riktigt bra politiska romaner. Tyvärr tycks den genren vara i utdöende — om man undantar Allen Drury.